

die kerkelijke rechtbank belichten. Deel III is wat te summier en men mist er in een uitgewerkte kritische bespreking van de romanhelden. De bespreking en de literatuurfragmenten blijven hangen aan de oppervlakte van het fenomeen. Deze laatste aanmerking geldt een beetje voor het hele boek. De auteur tracht wel met veel verve en aan de hand van bronnen aan te tonen hoe verschrikkelijk de Inquisitie wel was. Maar hierbij vergeet hij te peilen naar de diepere oorzaak van deze aberratie, naar het diepere 'hoe' en 'waarom' ervan. De uiteindelijke vraag hoe de Kerk van Christus in de naam van liefde en barmhartigheid — deze laatste kwaliteit stond trouwens te lezen in het devies van de Inquisitie — is kunnen komen tot de oprichting van een dergelijke instelling, wordt niet behandeld.

Raoul BAUER

JULES VUILLEMIN

Gordon G. Brittan, jr. (ed.), *Causality, Method and Modality. Essays in Honor of Jules Vuillemin*. Dordrecht. Kluwer Academic Publishers, 1991, 248 blz., Hfl. 125, ISBN 0 7923 1045 4

Deze verzameling studies vertoont de sterkten en zwakten van het genre. Wie zich voor Jules Vuillemin interesseert, zal er helaas niet zeer veel in vinden. Een zeer korte intellectuele biografie (die uiterst onvolledig blijft), een boeiend artikel van G.G. Granger over de axiomatische methode volgens Vuillemin en een bibliografie (1947-1989).

Daarnaast vinden we artikelen die met grondigheid en scherpzinnigheid belangrijke vraagstukken behandelen. Patrick Suppes tracht aan te tonen dat in *bijna* alle gevallen het niet mogelijk is om te demonstreren of een systeem deterministisch of niet-deterministisch is, althans — wat hij vooropstelt — 'wanneer in-determinisme niets anders blijkt te zijn dan het onvoorspelbaar gedrag van in-stabiele systemen waarvan de ontwikkeling te complex is om te worden voorzien. Karel Lambert geeft in zijn bijdrage een overzicht van de verschillende opvattingen over de begrippen 'verklaring' en 'inzicht'. Ruth Barcan Marcus' Sorbonne-lezing (hier heruitgegeven) argumenteert dat 'geloven' geen relatie tussen een denker en een oordeel is, maar een dispositie te handelen alsof een bepaalde situatie reëel is.

De rest — het grootste deel — van het boek bestaat uit grondige historische analyses die wel iets van de geest van Vuillemin ademen. Immers voor deze Franse filosoof zijn wijsbegeerte en wetenschap principieel één, maar wel eigen-aardig. Wiskunde en logica zijn essentieel voor beide, maar in elke discipline en in elk systeem moet en kan een eigen logica worden gezocht en gevonden. Dit wordt met zwier geïllustreerd in David Wiggins' bijdrage, 'Temporal Necessity', waarin het Meester-argument van Diodoros Kronos,

waarover Vuillemin een boek heeft geschreven, aan een nieuwe analyse wordt onderworpen. De bijdragen van Laberge, Duchesneau en Brittan behoren tot het zelfde genre.

De reacties van Vuillemin op de hem aangeboden artikelen betreffen vooral de bijdragen van Granger, David Wiggins die het leeuwenaandeel krijgt, en kort Patrick Suppes.

Terwijl dit boek toont dat Vuillemins geliefkoosd werk, met name het doorlichten van wijsgerige systemen met behulp van de wiskunde en de logica, vruchten afwerpt, blijft zijn meest ambitieuze poging, het ontwerpen van een typologie van wijsgerige systemen in *What are Philosophical Systems ?* (Cambridge, Cambridge University Press, 1986), bijhalve kort bij Granger, voorlopig zonder echo.

Het is duidelijk dat Jules Vuillemin de taak van de grote logicus Martial Guéroult met wiskundige middelen verder zet. Men kan Vuillemin slechts begrijpen aan de hand van het werk van Guéroult die zijn meester en beschermer was. Echter, het moet worden herhaald, dit competente boek zonder grote eenheid handelt niet in de eerste plaats over Jules Vuillemin.

Leo APOSTEL

EEN EEUW GESCHIEDTHEORETISCH DENKEN IN NEDERLAND

Jo Tollebeek, *De toga van Fruin. Denken over geschiedenis in Nederland sinds 1860*. Amsterdam, Wereldbibliotheek, 1990, 505 blz. ISBN 90 284 1560 2

Geschiedenis blijft een onzekere wetenschap vol oude vraagstukken en nieuwe twijfels die als schaakstukken over en weer worden geschoven op het bord van de tijd. Dit blijkt nogmaals uit *De toga van Fruin*, waarmee Jo Tollebeek in 1989 promoveerde aan de Leuvense Universiteit. De titel is ontleend aan een vaststelling van Romein : "Wij zijn allen voortgekomen uit de toga van Fruin". Hij bedoelt hiermee dat Fruins aanzet tot de verwetenschappelijking van de Nederlandse historiografie als een verworvenheid moet worden beschouwd waar men niet meer onderuit kon. De kritisch-empirische werkwijze van de Leidse hoogleraar verleent de Nederlandse geschiedschrijving in de tweede helft van de negentiende eeuw een autonomie die voordien onbereikbaar was gebleken. Deze 'innovatie' verantwoordt Tollebeeks keuze van Fruin als openingspersonage in een reeks 'intellectuele' portretten van negen Nederlandse historici. De keuze geschiedt op grond van een expliciete verwoording en "een zekere diepgang" van hun denkbeelden aangaande "het wezen en de taak van de geschiedoefening" (blz. 7). Confessionele historici zoals Groen van Pinstereer en Rogier zijn uit de boot van het onderzoek gevallen, omdat hun denken zich vanuit de vraag naar de relatie tussen wetenschap en geloof heeft ontwikkeld.